

Miljöorganisationernas
kärnavfallsgranskning

2006-06-13

Stockholms Tingsrätt
Miljödomstolen
Box 8307
104 20 Stockholm

Miljöorganisationernas kärnavfallsgransknings, MKG:s, yttrande över Forsmarks Kraftgrupp AB:s ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för Forsmarks kärnkraftverk, M 26298-05

Föreningen Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, MKG, vill lämna följande yttrande över Forsmarks Kraftgrupp AB:s ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för Forsmarks kärnkraftverk:

Talerätt

MKG är ett samarbete mellan Svenska Naturskyddsföreningen, Naturskyddsföreningen i Uppsala län, Naturskyddsförbundet i Kalmar län, Fältbiologerna och Oss - Opinionsgruppen för säker slutförvaring i Östhammar. MKG arbetar med att bevaka och granska kärnkraftsindustrins projekt att finna en metod och plats för att slutförvara det radioaktiva avfallet från kärnkraftverken. MKG bildades 2004 och erhöll sitt första bidrag ur kärnavfallsfonden för verksamhetsåret 2005. MKG består som framgår ovan av fem föreningar, varav fyra har egen talerätt enligt 16:13 miljöbalken (se bilaga 1). MKG anser att denna talerätt genom dessa medlemsföreningar även borde kunna komma MKG till del.

Föreningen har tidigare lämnat in yttranden och deltagit i huvudförhandling angående OKG:s ansökan om tillstånd till verksamheten vid Oskarshamns kärnkraftverk. Föreningen har god kunskap i kärnavfallsfrågan och eftersom kärnavfallsfrågan inte är löst så är det en intressant del av ansökan för tillstånd för kärnkraft.

MKG begär härmed att miljödomstolen prövar huruvida MKG kan anses ha egen talerätt i enlighet med miljöbalkens bestämmelser. Om domstolen skulle finna att så inte är fallet, vill MKG ändå yttra sig över den aktuella ansökan. Yttrandet rör främst de frågor organisationen arbetar med, d v s frågor kring kärnavfall, men även frågor kring verksamhetens användning av naturresurser eftersom sådan användning orsakar en omfattande avfallshantering.

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG)

Box 7005, 402 31 Göteborg

Besöksadress: Norra Allégatan 5

Org nr: 802420-8384

Tel: 031-711 00 92, Fax: 031-711 00 93

www.mkg.se

Miljökonsekvensbeskrivningen

Ett grundläggande syfte med MKB är att beskriva miljöeffekter av ett planerat projekt. Detta framgår av miljöbalken 6:3 och 6:7 samt kanske ännu tydligare av EU:s s k MKB-direktiv (Rådets direktiv 1985 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt). Detta direktiv är tillämpligt vid prövning av kärnkraftverk och andra kärnreaktorer och EG-domstolen har i ett flertal mål slagit fast att direktivet har direkt effekt i medlemsländerna. Enligt direktivets artikel 5 ska exploitören, i detta fall Forsmark Kraftgrupp AB, bland annat tillhandahålla de data som krävs för att påvisa och bedöma den huvudsakliga påverkan på miljön som projektet kan antas medföra. Enligt direktivets bilaga IV innebär detta en beskrivning av sådant som miljöeffekterna av projektets utnyttjande av naturresurser, utsläppen av föroreningar, uppkomsten av andra störningar samt bortskaffandet av avfall, inklusive en beskrivning av de metoder exploitören använt sig av för att i förväg bedöma dessa miljöeffekter. Denna beskrivning bör innefatta den direkta inverkan liksom varje indirekt, sekundär, kumulativ, kort-, medel- eller långsiktig, bestående eller tillfällig, positiv eller negativ inverkan av projektet.

Vad gäller projektets utnyttjande av naturresurser i form av uran samt miljöeffekterna av sådan hantering saknas utredning kring detta. Även när det gäller frågan om miljöeffekterna av avfallshanteringen (på alla plan, inklusive den ännu ej lösta situationen vad gäller slutförvar av kärnavfallet) saknas sådana miljöeffektbeskrivningar helt.

En annan mycket grundläggande del av miljökonsekvensbeskrivningar bör vara en beskrivning av alternativa metoder. Åtminstone ska de alternativ som exploitören övervägt samt dessa alternativs miljöeffekter och varför den sökta metoden valts framgå. Dessa alternativ behöver inte enbart beröra utformning av huvudanläggningen, utan gäller även för delar av verksamheten såsom avfallshanteringen, inkluderande slutförvaret av kärnavfall. Även sådana beskrivningar saknas i den nu aktuella MKB:n.

Även beskrivning av alternativa lokaliseringar av huvudanläggningen samt delar av verksamheten saknas i MKB:n. Att som sökanden hävda att någon sådan redovisning inte skulle vara aktuell eller förenlig med svensk rätt är missvisande. En lokaliseringsredovisning bl a kring avfallsfrågorna borde vara en central del av MKB:n inför denna prövning. Detta följer av både svenska och internationella bestämmelser kring MKB.

Sammantaget anser MKG att den i målet aktuella MKB:n inte uppfyller de formella krav på innehållet som framgår av miljöbalken och MKB-direktivet.

Synpunkter om uranbrytning och bränsleproduktion

Uran är en ändlig resurs och brytning av uran till kärnbränsle ger upphov till omfattande miljöpåverkan och produktion av avfall. Uranet till svenskt kärnbränsle bryts utomlands men på senare tid har intresset ökat för att även bryta uran i Sverige. Eftersom halten av uran i uranmalm är låg sker en stor miljöpåverkan vid uranbrytning. Uranbrytning liknar annan gruvverksamhet men det tillkommer långsiktiga risker från utsläpp av uran och andra radionuklider i naturen. Förutom

radionuklider är utsläpp av tungmetaller, syror och andra typer av grundvattenföroreningar stora problem. Dessa utsläpp leder till degradering av ekosystem och förhöjda hälsorisker för människor. Sammanfattningsvis kan konstateras att uranbrytningen ger farliga och svårhanterliga avfallsproblem.

Även vid den vidare förädlingen av uranet fram till dess att bränslestavarna produceras ger upphov till miljöpåverkan och avfallsproduktion. Vid anrikning av uranet, så att det kan bli kärnkraftsbränsle i de svenska reaktorerna, produceras exempelvis stora mängder utarmat uran. En del av detta utarmade uran, som bör betraktas som avfall, används som ballast eller för produktion av pansarbrytande ammunition, men även detta uran blir på sikt avfall eller sprids i miljön.

Synpunkter på det svenska kärnavfallssystemet

Regeringen beslutade 2005-10-20 att befintlig och utökad verksamhet vid Ringhals kärnkraftverk är tillåtlig i fråga om det använda kärnbränslet. Regeringen stödde sitt beslut på yttranden från myndigheterna Statens kärnkraftinspektion (SKI) och Statens strålskyddsinstitut (SSI). Dessförinnan hade miljödomstolen i Vänersborg i ett yttrande till regeringen funnit att det enligt 2 kap. miljöbalken förelåg hinder mot att bifalla ansökan bland annat i fråga om det använda kärnbränslet eftersom Ringhals AB inte hade visat att den slutliga hanteringen av kärnbränsle är löst eller kan lösas.

SKI menade i sitt yttrande till regeringen inför Ringhalsbeslutet att myndigheten i sina tidigare granskningar funnit att det finns förutsättningar för att ett slutförvar för använt kärnbränsle och kärnavfall kommer att kunna få en lösning som motsvarar de högt ställda krav som gäller enligt såväl miljöbalken som kärntekniklagen. SSI menade i sitt yttrande till regeringen inför Ringhalsbeslutet att myndigheterna inte funnit några hinder mot att geologisk slutförvaring enligt den s.k. KBS-3-metoden skulle kunna uppfylla erforderliga säkerhets- och strålskydds krav.

Miljödomstolen i Stockholm har nu att pröva nu en liknande ansökan om tillstånd till verksamheten vid Forsmarks kärnkraftverk.

MKG menar att Vänersborgs miljödomstols bedömning att det förelåg hinder mot att bifalla Ringhals AB:s ansökan enligt 2 kap miljöbalken i fråga om det använda kärnbränslet var riktigt. Myndigheterna har inte i första hand grundat sina prövningar och bedömningar av kärnavfallsbolaget SKB AB:s arbete med att ta fram en slutförvarslösning för använt kärnbränsle på miljöbalkens mål och bestämmelser. Exempelvis har en hållbar utveckling, försiktighetsprincipen, användning av bästa möjliga teknik samt krav på alternativredovisningar av metod och lokalisering inte haft en avgörande roll i myndigheternas hittillsvarande arbete. Arbetet har i stället i första hand styrts av kärntekniklagen och dess bristande fokus på miljön och framtida generationers behov.

Kärnavfallsbolaget SKB AB har sagt att man ämnar lämna in en ansökan enligt miljöbalken om tillstånd att få bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle år 2008. En samrådsprocess pågår och under denna process har framkommit ett antal problemställningar. Två exempel på det är följande:

1. Det finns anledning att misstänka att det slutförvar som planeras inte kommer att klara de påfrestningar som en istid innebär. En istid förväntas komma och gå inom den tidsperiod då ett läckande slutförvar skulle medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Det som hotar slutförvaret under en glaciationscykel är förändrade grundvattenförhållanden som kan bryta ner de mänskliga barriärer som utgör grunden för den långsiktiga säkerheten för slutförvaret. Det finns risk för att vatten med hög salthalt under vissa perioder kan komma i kontakt med slutförvaret och bryta ner den bentonitlera som ska skydda kopparkapslarna (som ska skydda kärnavfallet) mot kontakt med en korroderande grundvattenmiljö. Det finns risk för att vatten med en hög syrehalt under andra perioder kan komma i kontakt med kopparkapslarna som då kan komma att korrodera sönder. Det finns även risk för att oskyddade kopparkapslar kan påverkas av mikrobiologiska processer. Till detta kommer en risk för att jordbävningar under istiden orsakar sprickbildning i berget och skadar slutförvarets och det omgivande bergets fysiska integritet.

2. Den föreslagna slutförvarslösningen (KBS-metoden) tillkom på 1970-talet. Trots att miljöorganisationerna påpekat att det kan finnas miljömässigt bättre alternativa metoder och att även myndigheterna och regeringen velat se att SKB AB presenterat alternativa metoder har inte bolaget gjort detta på ett tillfredställande sätt. De rapporter som tagits fram i samband med prövningar av kärnavfallsbolagets forsknings- och utvecklingsarbete enligt kärntekniklagen, har inte innehållit en förutsättningslös prövning av alternativa metoder jämfört med den så kallade "referensmetoden" - KBS-metoden. I de fall när alternativa metoder har visat på lovande miljömässiga egenskaper jämfört med KBS-metoden, har man avvisat metoderna som för kostnads- och tidskrävande att förverkliga. Myndigheterna och regeringen har godkänt detta agerande enligt kärntekniklagens villkor.

Det finns en alternativ metod för slutförvar av använt kärnbränsle som brukar benämnas djupa borrhål där kärnavfallet placeras i kapslar i borrhål på 3-5 km djup. Miljöorganisationerna menade redan för 15 år sedan att kärnavfallsbolaget borde undersöka denna metod närmare. Detta eftersom det fanns skäl att tro att metoden skulle kunna ge en långsiktigt miljömässigt bättre säkerhet än KBS-metoden, och detta till en kostnad som inte skulle avvika avsevärt mot kostnaderna för den senare. Det är framförallt det faktum att det grundvatten som finns på större djup inte har något utbyte med det yt nära grundvattnet som kan ge en större långsiktig miljösäkerhet. Kärnavfallsbolaget har konsekvent vägrat att lägga erforderliga resurser på att undersöka om denna metod skulle kunna vara ett miljömässigt alternativ till KBS-metoden.

3. Kärnavfallsbolaget (SKB AB) avser att lämna in en ansökan om att få bygga ett slutförvar som är lokaliserat antingen under Forsmarks eller Oskarshamns kärnkraftverk. Ursprungligen var avsikten att finna den berggrund i Sverige som skulle erbjuda den miljömässigt bästa förhållandena för långsiktig miljösäkerhet för ett slutförvar för använt kärnbränsle. I och med att kärnavfallsbolaget mötte lokalt motstånd i sitt arbete med att finna en sådan plats övergav bolaget i etapper denna ambition och menar nu att det finns ett tillräckligt säkert berg nästan överallt i Sverige. Således har det saknats ett miljökriterium som grund för val av de förslag till lokalisering som nu finns.

Det har dock visat sig att inte bara de lokala utan även de regionala grundvattenförhållandena spelar en roll för den långsiktiga miljösäkerheten för ett slutförvar av KBS-typ. Om ett slutförvar placeras i en så kallad inströmningszon för grundvatten kan det ta en betydande tid (50 000 år har nämnts) innan en eventuell läcka från ett slutförvar når upp till ekosystemen. Bägge de lokaliseringar som kärnavfallsbolaget nu föreslår ligger vid Östersjön. En kustnära lokalisering innebär att slutförvaret är placerat i en så kallad utströmningszon och att det bara skulle ta 50-100 år innan ett läckage skulle nå ut i ekosystemen. Kärnavfallsbolaget riskerar därmed att sakna en trovärdig alternativredovisning av lokalisering som baseras på miljökriterier vid en kommande miljöprövning.

Sammantaget innebär ovanstående punkter att regeringen vid prövningen av slutförvaret enligt 17 kap miljöbalken, kan komma att finna att det finns förhinder att bifalla ansökan om ett slutförvar för utbränt kärnbränsle enligt SKB:s nuvarande planer. Detta bör även i den nu aktuella prövningen påverka miljödomstolens bedömning av huruvida Forsmarks kraftgrupp AB har visat att den slutliga hanteringen av kärnbränsle verkligen är löst eller kan lösas.

Yrkanden

MKG yrkar att domstolen ska fastställa att organisationen har talerätt i ärendet.

MKG yrkar på att MKB:n kompletteras och om så inte görs att ansökan avvisas.

MKG yrkar att domstolen ska finna att det enligt 2 kap miljöbalken föreligger hinder mot att bifalla ansökan eftersom Forsmark kraftgrupp AB inte visat att i frågan om uranbrytning och bränsleproduktion är löst eller kan lösas. Den brytning och vidare förädling (bland annat anrikning) av den ändliga resursen uran som sker för att producera bränsle till kärnkraftsdrift medför en omfattande miljöpåverkan och en omfattande produktion av radioaktivt och annat avfall.

MKG yrkar att domstolen ska finna att det enligt 2 kap miljöbalken föreligger hinder mot att bifalla ansökan i fråga om det använda kärnbränslet eftersom Forsmark kraftgrupp AB inte har visat att den slutliga hanteringen av kärnbränsle är löst eller kan lösas. Om domstolen medger tillstånd yrkar MKG på att tillståndet tidsbegränsas om inte en slutförvarslösning för det använda kärnbränslet kommer till stånd.

Dag som ovan,

Johan Swahn, kanslichef, MKG

johan.swahn@mkg.se
070-467 37 31